

23

M.A. התכנית לתואר

בלימודי גליל

שנה"ל תשע"ט

ראש התכנית: פרופ' ציונה גרוסמרק

חברי הסגל האקדמי:

פרופ' חבר: פרופ' ציונה גרוסמרק, פרופ' מוסטפא עבאסי, פרופ' גונן שרון

מרצה בכיר: ד"ר שרה ארנון, ד"ר אמיר גולדשטיין, ד"ר זאב גרינברג

מרצה: ד"ר יוני וורטמן, ד"ר חגי שמש, ד"ר גד שפר.

מורה מן החוץ: דר" מיכאל אזבנד, מר רם אבירם, פרופ' חיים גורן, ד"ר מיה דואני, ד"ר דרור קפוטה, ד"ר דידי קפלן.

מטרת הלימודים

ייחודו של הגליל בא לידי ביטוי בבחינות רבות, מבחינה היסטורית-יישובית, בתולדותיו המיוחדות ובאוכלוסייתו המשתנה במהלך הדורות. אוכלוסייה זו הצטיינה ומצטיינת גם בהווה בגיוונה מחד ובשילוב בין חלקיה מאידך, ב"ריבוי תרבותיות" במלוא מובנו של המונח. בשני העשורים האחרונים התקיימו שני תהליכים אשר הביאו לעליית ערכו של האזור בגיאוגרפיה. הראשון, התפתחות הגישה הסביבתית-אקולוגית המגדירה את האזור כמרחב טבעי בעל משאבים ובו גיוון מינים, העובר תהליכי שינוי מואצים שקשורים בניצול משאבים לא מושכל שמקורם בפעילות כלכלית של האדם. התהליך השני מקורו בתהליכים חברתיים שהתפתחו באזורים פריפריים, המרוחקים ממרכזי כלכלה וקבלת החלטות. אלו תהליכים חברתיים ופוליטיים של פעילות של קבוצות מיעוט בדגש של הבלטת הייחוד התרבותי והמעמדי.

לימודי התואר השני הנלמד ב"לימודי גליל" מיועדים בעיקר להרחבת והעמקת הידע וההבנה של התלמיד. הלימודים הרגיונליים, שמעצם טבעם הם רב-תחומיים, מטרתם להביא את התלמיד להבנה והכרה מעמיקות של האזור, הגליל במובנו הרחב ביותר והאזורים הגובלים בו, בתחומים שונים ובחיבורים ושילובים ביניהם. על אלו נמנה את ההיסטוריה (הפוליטית, החברתית והתרבותית), הגיאוגרפיה, הגיאוגרפיה-ההיסטורית, הפילוסופיה והאמנות מתחום מדעי הרוח, עולם הצומח והחי ובעיקר איכות הסביבה מתחום מדעי הטבע, הסוציולוגיה והאנתרופולוגיה מתחום מדעי החברה.

תכנית הלימודים

הלימודים בחוג כוללים קורסי חובה משותפים לכלל תלמידי התואר השני, ושני מסלולי התמקדות, ובהם קורסי בחירה, חלקם משותפים לשני המסלולים. על התלמיד להשלים את קורסי החובה הכלליים, לבחור במסלול התמחות, ולבנות את תכנית הלימודים בהתאם לדרישות המסלול. הוא יעשה זאת בתאום עם יועץ החוג, לפי בחירתו ובהתאם לתחומים בהם התרכז בלימודי התואר הראשון.

מסלולי ההתמחות

מסלול 1: אוכלוסייה, התיישבות וחברה בגליל, היבטים היסטוריים וגיאוגרפיים

מתמקד בתחומים הבאים:

- סוגי אוכלוסיות (רוב ומיעוט), תולדותיהן, ייחודן, מנהגיהן, תרבותן, יישוביהן; קשר והשפעה הדדית עם אוכלוסיות שונות – שכנות.
- גיאוגרפיה יישובית של הגליל בתקופות ההיסטוריות ובעת החדשה.
- תרבות חומרית בתקופות העבר, חיי יום-יום, מרכזי ייצור, אורחות חיים – ושימורם בהווה.

מסלול 2: אדם, תרבות, טבע, נוף וסביבה בגליל

מתמקד בתחומים הבאים:

- חי, צומח ואקולוגיה של הגליל.
- החברה הגלילית, עדות ותושבים והשלכותיהן האקולוגיות.
- החברה הגלילית והקשר בינה לבין הטבע הנוף והסביבה.

סיכום הדרישות עבור שני המסלולים:

6 נ"ז	קורסי החובה
4 נ"ז	סמינר מחלקתי לתלמידי מ.א.
4 נ"ז	מחנה מחקר (יקמפוס לימודי) לתלמידי שנה ב'
12 נ"ז	שני סמינריונים
28 נ"ז	סה"כ קורסי חובה:
16 נ"ז	קורסי בחירה
<u>ללא נ"ז</u>	סדנה לפיתוח מיומנויות מחקר וכתובה אקדמית

סה"כ: 42 נ"ז

בהתאם לתנאי הסיום בתכנית ולדרישות לקבלת זכאות לתואר, על התלמיד יהיה לצבור לימודים בהיקף שלא יפחת מ-42 נ"ז, על-פי הפרוט להלן:

- קורסים במסלול התמחות בהיקף שלא יפחת מ-36 נ"ז (כולל את שלושת קורסי החובה ושני סמינריונים הכוללים גם הצגת רפרטים על נושא העבודה, וכתובת שתי עבודות סמינריוניות).
- השתתפות חובה בסמינר מחלקתי שנתי לתלמידי מ.א. (דו-שבועי) בהיקף של 4 נ"ז במהלך השנתיים.
- השתתפות בסדורים ובחפירות ארכיאולוגיות על-פי דרישת המסלולים, כחלק מדרישות הקורסים הספציפיים. יודגש כי תלמיד לא יוכל לסיים את התואר מבלי שהוכיח השתתפות בלפחות שלושה ימי סיור לכל שנת לימודים, וזאת מלבד מחנה המחקר. הסדורים התקיימו כימי סיור מרוכזים, במועדי חופשות בתי הספר (תאריכי הסדורים יוצגו לסטודנטים בתחילת שנת הלימודים). השתתפות בסדורים מחייבת תשלום נוסף בהתאם למצוין בתקנון שכ"ל.
- הקורס "סדנה לפיתוח מיומנויות מחקר וכתובה אקדמית" הינו קורס חובה בהיקף 2 שש"ס, ללא נקודות זכות.

תכנית הלימודים (קורסי החובה והבחירה), תתקיים על בסיס יום לימודים בשבוע (יום ב' כולו) ותתפרס על פני ארבעה סמסטרים (שנתיים אקדמיות). בחלק מהסמסטרים יוצעו גם קורסים בימי א' אחרי הצהרים. באישור ראש התכנית, ניתן יהיה לפרוס את הלימודים על פני שלוש ולכל היותר על פני ארבע שנים.

מחנה המחקר

על הסטודנט חובת השתתפות במחנה מחקר ("קמפוס לימודי") שנתי בשנה ב' ללימודים, שימשך על פני שלושה ימים ארוכים (מבוקר עד ערב) ויעניק 4 נ"ז, אשר בעקבותיו יכתוב התלמיד עבודת מחקר בהיקף של סמינריון.

תנאי הקבלה לחוג

הקבלה לחוג מותנית בעמידה בתנאי הקבלה של המכללה, ברמה הנדרשת על ידי החוג.

אנגלית כשפה זרה

מועמדים לתכניות לתואר שני נדרשים להציג רמת פטור באנגלית. פטור מחובת לימודי אנגלית יינתן בכפוף להצגת גיליון ציונים וזכאות לתואר ראשון ממוסד אקדמי שלימודי האנגלית בו מוכרים ע"י המכללה האקדמית תל-חי.

בתכנית מוסמך בלימודי גליל, ועדת הקבלה תהיה רשאית לקבל מועמד ללא רמת פטור באנגלית ובתנאי שיגיע לרמת פטור במועד שיידרש ע"י ועדת הקבלה, ולא יאוחר מתחילת שנה ב' ללימודיו. הקבלה תהייה על תנאי ואי עמידה בו תגרור הפסקת לימודים.

תכנית השלמות

ועדת קבלה רשאית לחייב סטודנט אשר אינו עומד בדרישות הקבלה או שחסר לו רקע הדרוש ללימודים בתכנית או שהוא בעל תואר B.Ed. בלימודי השלמה בהיקף של עד 12 שש"ס. הוועדה זכאית להחליט אם היא דורשת מהמועמד שנת השלמה לפני תחילת לימודיו לתואר השני, או אם היא מאשרת לו להתקבל, ולעשות את לימודי ההשלמה במקביל ללימודי התואר השני.

תנאי מעבר משנה לשנה

התנאים והדרישות המפורטים להלן מהווים תוספת והשלמה לתנאים כפי שמפורטים בשנתון המכללה. **מעבר משנה א' לשנה ב'** - השגת ציון ממוצע שנתי של 70 ומעלה וציון של לפחות 65 ומעלה בכל קורס. ציון עובר בקורסי הסמינר הינו 70 ומעלה.

חזרה על קורס חובה

סטודנט שנכשל פעמיים בקורס חובה חוגי יופסקו לימודיו בתכנית. בהתקיים נסיבות מיוחדות, וזאת על פי החלטת ראש התכנית או ועדת ההוראה החוגית, יהיה התלמיד רשאי להירשם שוב לקורס האמור ולהמשיך את לימודי בתנאים שתיקבע התכנית.

סיום הלימודים

לשם קבלת תואר מוסמך ב"לימודי הגליל", יהיה על הסטודנט להשלים 44 נ"ז, כולל שלוש עבודות סמינריוניות (שתיים בקורסים ואחת במחנה המחקר) ובחינה אינטגרטיבית מסכמת, ציון עובר בקורסי הסמינר הינו 70 ומעלה. קבלת התואר מותנית בהשגת ציון ממוצע סופי של 70 ומעלה.

ציון סיום התואר יורכב מ:

80% - ממוצע ציוני כלל הקורסים

20% - ציון הבחינה המסכמת

סטודנט אשר לא השלים את תכנית ההשלמות אשר נקבעה עבורו במלואה, לא יהיה זכאי לסיום התואר.

בחינה מסכמת

הבחינה האישית המסכמת, שתורכב לכל תלמיד בנפרד ע"פ מסלול התמחותו. ציון עובר בבחינת הגמר הינו 70. ניתן לגשת לבחינת הסיום רק בסיום כל החובות לתואר .

פריסת לימודים

משך הלימודים לתואר שני עד לסיום חובות השמיעה הוא שנתיים. סטודנט הפורס את לימודיו מעבר לשנתיים ולא סיים את חובות השמיעה יחויב בתשלום שכ"ל בכפוף לתקנון שכ"ל. התכנית מאפשרת לסטודנטים לבנות לעצמם מערכת שתתאים ליכולתם, התכנית אינה מחייבת תלמידים לקחת קורס זה או אחר בסמסטר א' או ב' , בשנה א' או ב'. כל מערכת לימודים אישית כפופה לאישורו של ראש החוג.

תכנית הלימודים*

קורסי חובה שנה א'

הערה	מרצה	נ"ז	ש"ס הרצאה ותרגול	שם הקורס
	ד"ר גד שפר	2	2	מפות ומיפוי
חובה שנה א'	ד"ר זאביק גרינברג	2	2	גיאוגרפיה רגיונלית - יישובית של הגליל בעת החדשה
חובה שנה א'	פרופ' חיים גורן	2	2	מקורות לחקר הגליל
חובה	ד"ר שרה ארנון	0	2	סדנה לפיתוח מיומנויות מחקר לתואר שני בלימודי גליל
חובה- קורס שנתי	ד"ר זאב גרינברג	2	2	סמינר מחלקתי

נ"ז	ש"ס הרצאה ותרגול	סה"כ
8	10	חובה שנה א'

קורסי בחירה וסמינרים לשנה א'-

הערה	מרצה	נ"ז	ש"ס הרצאה ותרגול	שם הקורס
חובת בחירה**	פרופ' גונן שרון	6	6	סמינריון בהתפתחות חברות מורכבות – הגליל כמקום צמיחתן של חברות האדם המודרניות
	ד"ר אזבנד מיכאל	6	6	ארכיאולוגיה והיסטוריה בגליל ובגולן בעת העתיקה
	פרופ' מוסטפא עבאסי	6	6	סמינר בתמורות חברתיות ופוליטיות בגליל בתקופת המנדט והשלכותיהן
קורס בחירה	ד"ר מיה דואני	2	2	יחסי אדם מים בגליל בתקופה המודרנית
קורס בחירה	פרופ' ציונה גרוסמרק	2	2	יוסף בן מתיתיהו - מפקד הגליל במרד הגדול
קורס בחירה	פרופ' ציונה גרוסמרק	2	2	טבריה וציפורי- 2 בירות הגליל בעת העתיקה

קורס בחירה	ד"ר אמיר גולדשטיין	2	2	מיתוסים ציוניים בגליל בין ימין לשמאל
קורס בחירה	ד"ר גד שפר	4	4	ישומי GIS בלימודים רגיונאליים של הגליל
קורס בחירה	פרופ' חיים גורן	2	2	בנתיב עולי הרגל
קורס בחירה	ד"ר דידי קפלן	4	4	שמירת טבע בגליל
קורס בחירה	ד"ר דרור קפוטא ד"ר יוני וורטמן	4	4	החי והצומח בגליל

* החוג רשאי לשנות את התכנית בכל עת, על הסטודנט לעקוב אחר השינויים בשנתון.
** יש לבחור סמינר אחד בשנה מתוך הרשימה המוצעת בשנה"ל תשע"ט.

קורסי חובה שנה ב'

הערה	מרצה	נ"ז	ש"ש הרצאה ותרגול	שם הקורס
חובה- קורס שנתי	ד"ר זאב גרינברג	2	2	סמינר מחלקתי
חובה	פרופ' מוסטפא עבאסי פרופ' גונן שרון	4	2	קמפוס לימודי בלימודי גליל

נ"ז	ש"ש הרצאה ותרגול	סה"כ
6	4	חובה שנה ב'

פירוט הקורסים

בנתיב עולי הרגל

3000036, 2 שש"ס, 2 נ"ז

פרופ' חיים גורן

התיאורים המובאים בדיווחיהם הכתובים של הנוסעים ועולי הרגל לארץ, החל בתקופה הביזנטית ועד לימינו, מהווים, לפחות לגבי חלק מהתקופות ההיסטוריות, את אחד המקורות העיקריים להכרת הארץ, נופה, תרבותה ואנשיה. קיומם של תיאורים אלה, הז'אנר של 'ספרות הנוסעים ועולי הרגל', מאפשר לעשות בהם שימוש כמקורות ללימוד והכרת הארץ ותולדותיה. תיאורים אלה מהווים את אחד מסוגי המקורות העיקריים שבידינו להכרת הגיאוגרפיה של הארץ בתקופות עברו כמו גם הגיאוגרפיה התרבותית שלה, היא הגיאוגרפיה מעשה ידי האדם. הם קיימים בספרות בשפות שונות, בחלקם במקורות מוכרים יותר, וחלקם שעדין לא נעשה בהם שימוש ללימוד תולדות האזורים הנ"ל. בנוסף לתיאורים מילוליים, קיימים גם תיאורים גראפיים שונים.

בהגיעם לארץ, התמקדו עולי הרגל בביקור באזורים מוגדרים ובאתרים מסוימים, שענו לרקעם הדתי ולמטרות מסעם. חלק ממסלוליהם עברו גם בגליל, במובנו הרחב ביותר, וכללו גם את חבלי הארץ שמצפון וממזרח לו. הקורס יעסוק רובו ככולו בהכרת דוגמאות לטקסטים אלה, החל מהתקופה הביזנטית ועד לשלהי המאה ה-19, ובהערכתם כמקור לחקר הגליל.

גיאוגרפיה רגיונלית - יישובית של הגליל בעת החדשה

3000008, 2 שש"ס, 2 נ"ז

ד"ר זאב גרינברג

קורס זה יתמקד בגיאוגרפיה היישובית של הגליל. הגליל נחשב ולא בכדי, לערש ההתיישבות היהודית בארץ ישראל מאז תחילת ההתיישבות היהודית החדשה ועד ימנו. במהלך הקורס נסקור את ההתיישבות בגליל החל מסוף המאה התשע עשרה ועד היום. הקורס יבחן את המושגים 'מיקום' ו'מרחב' והשפעתם על מיקום היישובים בגליל. הקורס יתן סקירה מעמיקה של ההתיישבות בגליל לאורך התקופות השונות תוך הבנת המניעים להקמת היישובים, מאפייניהם התכנוניים, הכלכליים והחברתיים של היישובים והתפתחותם לאורך השנים. הקורס יחבר בין התנאים הפיזיים של המרחב, הצרכים האידיאליים והאחרים וביטויים בחבלי ההתיישבות השונים בגליל.

החי והצומח בגליל

3000019, 4 שש"ס, 4 נ"ז

ד"ר יוני ורטמן / ד"ר דרור קפוטה

הקורס מבוסס על ידע מוקדם של הסטודנטים אודות הביולוגיה הבסיסית והאקולוגיה של בעלי החיים והצמחים בישראל. הקורס יעמיק את הידע ואת החשיבה בנושאים הקשורים ליחסי הגומלין בין האדם והחברה בגליל לבין בעלי החיים והצמחים שבסביבה: מינים פולשים, מינים אנדמיים ובסכנת הכחדה בגלל פעילויות האדם, מיני בעלי חיים המסכנים את בריאות הציבור בגלל שהם נושאים טפילים מסוכנים, אנטגוניזם בין החקלאים לבין בעלי החיים או צמחי בר ועוד. הגליל גם מהווה דרך מעבר חשוב בין יבשת אירופה לבין יבשת אפריקה למינים רבים, וכזו מאתגרת את היושבים בה בשמירה על מעבר חופשי עבור יצורים אחרים. הקורס יתבסס על דיונים בעזרת מאמרים חדשניים ועל מאמרים יותר קלאסיים הנוגעים בסוגיות אלו, ועל סיורים למפגש עם המציאות הגלילית.

טבריה וציפורי שתי בירות הגליל בעת העתיקה

3000073, 2 שש"ס, 2 נ"ז

פרופ' ציונה גרוסמרק

העיר ציפורי נוסדה בשלהי התקופה הפרסית או בראשית התקופה ההלניסטית. היא נזכרת לראשונה במקורות ספרותיים המתארכים לימיו של אלכסנדר ינאי. עיר זו כבשה לעצמה בהדרגה את מעמדה כעיר הראשית בגליל.

העיר טבריה נוסדה בימיו של הורדוס אנטיפס ונקראה על שמו של טיבריוס, הקיסר השני באימפריה הרומית. עם הקמתה הייתה טבריה לבירת הגליל ותפסה את מקומה של ציפורי.

שתי ערים גליליות אלו הטביעו חותמן על היצירה החשובה של עם ישראל בימי המשנה והתלמוד. בציפורי נערכה המשנה על ידי רבי יהודה הנשיא ובטבריה נחתם כנראה התלמוד הירושלמי.

הקורס יתמקד בתולדותיהן של שתי הערים האלו תוך לימוד המקורות הספרותיים והארכיאולוגיים. נעקוב אחר מערכות היחסים בין שתי הערים והנסיבות שהביאו לעלייתה של כל אחת מהן למעמד העיר הראשית בגליל. במהלך הקורס יתקיים סיור ומטלת סיום הקורס היא הגשת עבודה קצרה.

פרופ' ציונה גרוסמרק

יוסף בן מתתיהו מפקד הגליל במרד הגדול

2,3000049 ש"ס, 2 נ"ז

בקורס זה ננסה לעמוד על דמותו של יוסף בן מתתיהו כפי שהיא עולה מכתביו. לאחר סקירה קצרה של תולדות ארץ ישראל במאה הראשונה לס' ותולדות המרד הגדול, נערוך היכרות עם ארבעת ספריו. נקדיש פרק שלם לסקירה על הז'אנר של כתיבה היסטורית בעידן הרומי שתאפשר לנו הבנה טובה יותר של כתיבתו של יב"מ. לאחר מכן נתחלק לקבוצות עבודה שיתחקו אחר היבטים שונים בביוגרפיה שלו בעזרת טקסטים מספריו וספרות מחקר. כל קבוצה תציג את ממצאיה בפני הכיתה ותגיש עבודה כתובה קצרה.

ד"ר מיה דואני

יחסי מים בגליל בתקופה המודרנית

2,3000072 ש"ס, 2 נ"ז

בגליל נמצאים מקורות המים העיקריים של ארץ ישראל, שבה המים הנם משאב במחסור, החיוני לקיום האנושי. ההיסטוריה של הגליל רצופה מצד אחד בניסיונות לניצול מקורות המים שבתחומה לטובת האדם, שהלכו והשתכללו בתקופה המודרנית, כשמצד שני בתקופה זו החלו להגן על מקורות המים באמצעות יצירת שמורות טבע, חקיקה ועוד. מכיוון שהמים הנו משאב במחסור החיוני לקיום האנושי באזור המתאפיין בסכסוכים טריטוריאליים תבחן גם המשמעות הגיאופוליטית של מקורות המים בגליל. מטרת הקורס, אפוא, היא לבחון את ההשלכות החברתיות, הסביבתיות, הביטחוניות והלאומיות של שכלול יכולת ניצול המים לטובת האדם בעידן המודרני בגליל. תחום המחקר שדרכו יבחנו סוגיות אלו הוא היסטוריה סביבתית בדגש על היסטוריה של מים.

ד"ר גד שפר

יישומי GIS בלימודים רגיונאליים של הגליל

4,3000040 ש"ס, 4 נ"ז

קורס זה נועד להקנות לסטודנטים הכרה ויכולת שימוש עצמאית במערכות מידע גיאוגרפיות (GIS) בתוכנת ArcGIS, תוך התמקדות בלימודים רגיונאליים של הגליל. כל השיעורים הינם שיעורי תרגול מעשיים. בתחילת חלק מהשיעורים ינתן רקע תיאורטי. הקורס בנוי בשלבים, כך שבסופו של הקורס לסטודנטים יהיה את היכולת לעשות שימוש עצמאי במערכת ה-ArcGIS ובניתוחים מרחביים. הקורס יתמקד בנושאים הבאים: איסוף מידע מרחב, עיגון של מפות/תצלומי אוויר, דיגיטציה, ניהול וניתוח נתונים, שאילתות מרחביות, ויצירת מפות מוגמרות. במהלך הקורס נעסוק ביישום החומר הנלמד בהקשר של המרחב הגיאוגרפי בגליל בנושאים שונים בהם: התפתחות היסטורית, פיתוח בר-קיימא, טבע, ביטחון, תעסוקה, כלכלה, פיתוח אזורי ותרבות.

פרופ' גונן שרון

מחנה מחקר בלימודי גליל - "קמפוס לימודי"

2,3000131 ש"ס, 4 נ"ז

מחנה המחקר מיועד להביא לידי ביטוי את השילוב שבין כל הדיסציפלינות השזורות במערכת הלימודים של התוכנית ללימודי הגליל, ובהם המחקר ההיסטורי, המחקר הגיאוגרפי, המחקר הסוציולוגי והסביבתי, מחקר מדעי הטבע לענפיהם ולימוד האוכלוסיות בשטח. השתתפות במחנה המחקר היא חובה לכל תלמידי התוכנית.

בכל שנה יבחר אתר או אזור בתחומי הגליל, אותו יחקרו הסטודנטים על-פי תכנית מחקר מובנית מראש, שתשלב הכנה מתודולוגית ותיאורטית, תוך שימוש במקורות מכל סוג אפשרי, עם עבודת שטח מתוכננת.

המחקר מתנהל בצמדים, כאשר כל סטודנט יבחר מראש את תחום ונושא מחקרו ויחבור לעמית לצמד. ניתן להתייחס לשאלות בתחומי הגיאוגרפיה, ההיסטוריה (וההיסטוריוגרפיה), הסוציולוגיה, סביבה, מדעי הטבע, אנתרופולוגיה, כלכלה, חיי יום-יום, אמצעי ייצור ועוד.

מפות ומיפוי

3000097, 2 שש"ס, 2 נ"ז

מפות הם תמונה של פני המציאות על פני כדור הארץ, אך מפות מציגות הרבה מעבר לזה. מפות הם לעתים קרובות הצורה הטובה ביותר לעורר חשיבה מרחבית וביקורתית ולעורר הבנות חדשות על תופעות העולם וההתפתחות האנושות. הקורס בנוי מהרצאות, דיונים בכיתה, ניסוי מעשי במיפוי וביקור בחדר המפות במכללה. הקורס יציג את התפתחות המיפוי בעולם מהעת העתיקה ועד ימינו עם דגש רב על מפות ומיפוי של אזור הגליל. בנוסף, בקורס נלמד על הצורה בה יוצרים מפה, החידושים והשינויים במיפוי לאורך השנים ונראה למה היום מפות ומיפוי אף יותר רלוונטיים מתמיד.

ד"ר אמיר גולדשטיין

מיתוסים ציוניים בגליל בין ימין לשמאל

3000077, 2 שש"ס, 2 נ"ז

הגליל שימש בתודעה הציונית כמחוז זיכרון ייחודי אליו נקשרו מיתוסים של גבורה קדמונית וחדשה. בלב הזיכרון הקולקטיבי הציוני המתהווה נמצאה אגדת תל-חי שהציעה פרשנות רבת ערך לסיכויי הגשמת הציונות ולערכים שונים שעתידיים להתממש במהלכה. אלא שפרשת תל-חי זכתה לפרשנויות שונות וסותרות של זרמים פוליטיים ואידאולוגיים בתנועה הציונית ובחברה היישובית. תנועת העבודה מזה והתנועה הרוויזיוניסטית מזה טענו כי הן נושאות את זכרו של יוסף טרומפלדור/טרומפלדור ונאמנות לדרכו. גם בתוך כל אחת מהתנועות האלה, בשמאל ובימין הציוני, התגלו תפיסות שונות ביחס למשמעות מיתוס תל-חי וחשיבותו.

הקורס יעסוק בזיכרון-קולקטיבי כתופעה היסטורית, חברתית ותרבותית ובמאבק שהתחולל לאורך המאה העשרים על מיתוסים ציוניים. מעבר למיתוס תל-חי על גלגוליו, ייערך דיון במקומם של עולי הגרדום בזיכרון הישראלי ובפולמוס על הגדרתם כגיבורים ציוניים.

פרופ' חיים גורן

מקורות לחקר הגליל

3000005, 2 שש"ס, 2 נ"ז

הקורס נועד להקנות שיטות עבודה מחקריות מתקדמות. ידע הגליל על פניו הרבות שואב ממקורות שחלקם אינם מצביעים במבט ראשון על סודות הידע והתובנות הצפונים בהם. הקורס מתכוון להעניק לסטודנטים יכולת התמודדות ברמה גבוהה עם סוגיות הקשורות לשימוש מחקרי במקורות הנוגעים לגליל בתקופת היישוב. יושם דגש על הנקודות הבאות: א. איתור אוספים קיימים ופוטנציאליים. ב. זיהוי ושימוש במקורות לא כתובים. ג. טכניקות ניתוח.

ד"ר שרה ארנון

סדנה לפיתוח מיומנויות מחקר וכתובה אקדמית לתואר שני בלימודי גליל

33000107, 2 שש"ס, 0 נ"ז

קורס זה עוסק בהכרת גישות ושיטות המחקר הכמותיות והאיכותניות במדעי הרוח והחברה. מטרתו להקנות הבנה של תהליך המחקר המדעי ועקרונותיו; הבנת מחקרים במדעי החברה והרוח ויכולת להערכה ביקורתית שלהם; מיומנויות של תכנון וביצוע של מחקר מדעי ושל כתיבת דוח מחקר מדעי בתחומים אלה. הקורס יקנה ידע, כלים ומיומנויות פרקטיים בתחום המחקר המדעי באמצעות לימוד של מערכי מחקר, שיטות וכלי מחקר ספציפיים ובאמצעות התנסות מעשית ביישום בתחומי הידע הנלמדים בחוג. ידע זה ישמש כמאגר אפשרויות ליישום במחקר מעשי על בסיס התאמתן לשאלת המחקר ומטרותיו. האפשרות לשלב שיטות מחקר כמותיות ואיכותניות היא אחת מהאפשרויות הנלמדות בקורס. יינתן דגש גם על אתיקה ויושרה אקדמית במחקר המדעי.

סמינר מחלקתי א+ב

3000121+3000122 ש"ש, 2 נ"ז

ד"ר זאב גרינברג

במסגרת הסמינר המחלקתי, שיכונס אחת לשבועיים והשתתפות בו הינה חובה, יוצגו הרצאות בנושאים שונים הקשורים לתכנית הלימודים של החוג, ולאירועים ותהליכים גליליים- בכל התחומים. ההרצאות יינתנו בידי צוות התכנית, מרצים מן החוג, ותלמידים שיציגו את עבודותיהם הסמינריוניות ולאחריהן יתקיים דיון.

סמינר בארכיאולוגיה והיסטוריה בגליל ובגולן בעת העתיקה

3000099, 4 ש"ש, 6 נ"ז

ד"ר מיכאל אזבנד

בקורס נכיר מגוון של נושאים ומחקרים על צפון הארץ בעת העתיקה שבהם יש שימוש במחקרים ארכיאולוגיים ומקורות היסטוריים. הסטודנטים יחשפו ליתרונות והחסרונות של המחקר הארכיאולוגי וההיסטורי עם דגש במחקרים שבהם יש סתירות בין שתי הדיסציפלינות. לאחר יצירת התשתית התאורטית של הקורס, יתמקדו הסטודנטים בעבודותיהם בחקר נושא שבו יש ניתוח טקסטים לצד מחקר ארכיאולוגי. הסטודנטים יחויבו ביום סיור והגשת דוח סיור, הצגת פרזנטציה בפני הכיתה והגשת עבודה סמינריונית.

סמינר בהתפתחות חברות מורכבות –

הגליל כמקום צמיחתן של חברות האדם המודרניות

3000042, 4 ש"ש, 6 נ"ז

ד"ר גונן שרון

הקורס הסמינריוני יוקדש לחקר התפתחותן של חברות מורכבות בפרהיסטוריה ויתמקד באתרים פרהיסטוריים בגליל כמקרי מבחן המאירים את הסוגיות העיקריות על סדר היום הארכיאולוגי. המעבר הקדום ביותר בעולם מחברות ציידים לקטים (קבוצות קטנות של נוודים) לחברות של יושבי קבע החיים בחברה ריבודית, בעלת מעמדות שפרנסתה על חקלאות, התרחש בחלקו המכריע באתרים בגליל. חלקו הראשון של הקורס יוקדש לסקירה של המידע המעודכן באשר להתפתחותן של חברות מורכבות, המהפכה החקלאית, המעבר ליישובי קבע, ביות צמחים ובעלי חיים, הופעת הדת והפולחן והתפתחות מעמד כוהני הדת וכדומה. יסקרו גם מקורות המידע העומד לרשות החוקר הארכיאולוגי והמתודולוגיה המדעית. חלקו השני של הקורס יוקדש לכתיבת עבודות סמינריוניות והצגתן בכיתה על ידי הסטודנטים.

סמינר בתמורות חברתיות ופוליטיות בגליל בתקופת המנדט והשלכותיהן

3000037, 4 ש"ש, 6 נ"ז

ד"ר מוסטפא עבאסי

הקורס ידון בגליל בתקופת המנדט הבריטי בארץ בין השנים 1918-1948, על כל צדדיה המנהליים הפוליטיים והחברתיים. הקורס יעסוק גם במערכת היחסים בין שלושת הצדדים המעורבים - הבריטי, הערבי-פלסטיני והציוני, ובמכלול המאורעות שהתרחשו בגליל ובארץ בתקופה מכרעת זו עד לפרוץ מלחמת העצמאות. בהמשך יבדקו ההשפעות והשלכות שהיו לתהליכים אלה על התפתחותו של הגליל.

שמירת טבע בגליל

3000033, 4 ש"ש, 4 נ"ז

ד"ר דידי קפלן

סקירת תולדות שמירת טבע, עקרונותיה בעולם ובארץ ויישומה בגליל. הכרת הגופים העוסקים בנושא בארץ. השתקפות ההתפתחות של שמירת הטבע מבסיס רגשי ואסתטי לאסכולה מדעית במעשה שמירת הטבע בגליל. ממשק פעיל של שמורות טבע, הכנת תכניות ממשק, הצגת חלופות לממשקים שונים, עם הלבטים, היתרונות והחסרונות. לימוד מעשי של תכניות ממשק קיימות והכנת תכנית ממשק לשמורה, או למיין, תוך הכוונה של רשות הטבע והגנים במגמה ליישומה בשטח. בבחינה ובהכנת התוכניות יושם דגש על תהליכי הכחדה, קיטוע מערכות טבעיות, מינים פולשים ותפקידם של מסדרונות אקולוגיים, שימור מגוון גנטי, מינים, אוכלוסיות ומערכות אקולוגיות,

סוגיות תכנוניות וסטטוטוריות, תוך הכרת מושגים באקולוגיה של הנוף ושמורות ביוספריות. יידונו פתרונות שיושמו בגליל לפגיעה בתפקוד הטבע, בעיות מים, רעלים, דו-קיום עם החקלאות ועומס מבקרים, אישוש אוכלוסיות והשבה לטבע.